

μπορεῖ νὰ χαθεῖ γιὰ πάντα ἓνα δημιουργήμα, ἂν δὲν καταστραφεῖ ἀπὸ σκοποῦ ἀπὸ πρίν. Ἡρόστρατοι πάντα βρίσκονται. Πολλὰ χάθηκαν καὶ θὰ χαθοῦν ἀκόμα κι ἄλλα ἀπὸ διάφορες αἰτίες· μᾶς ἔμειναν ὅμως καὶ πανάρχαια. Ἐξαφνα οἱ ἀρχαῖοι μας τραγικοὶ εἶναι βεβαίως ἀθάνατοι, τουλάχιστον ὅσο ζήσει ἡ γῆ μας. Σχετικὴ τέλος πάντων αὐτὴ ἡ ἀθανασία σὰν τὴν παραλληλία τῶν ἀχτίνων τοῦ ἡλίου πὺν στὴν ὀπτική συνειθίσαμε νὰ θεωροῦμε γιὰ τὴν πειραματολογία παράλληλες. Ἐπειτα αὐτὰ τὰ μέσα, πρὸ πάντων στὴ νεώτερη ἐποχὴ, εἶναι ἐξ ἴσου κοινὰ καὶ στὰριστουργήματα καὶ στὰ τιποτένια ἔργα. Καὶ τοῦτα καθὼς κι ἐκεῖνα εἶναι ἀθάνατα· αὐτὰ στὴν καρδιὰ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τᾶλλα στὶς μούχλες τῶν βιβλιοθηκῶν. Αὐτὰ τὰ ὕλικά μέσα γιὰ τὴν ἀναπαράσταση τοῦ ἔργου εἶναι τὸ γεφύρωμα πὺν μεταδίνει τὴν καλλιτεχνικὴ συγκίνηση ἀπὸ τὸ συγγραφέα σ' ὅσους νοιώσουν καὶ μιλήσουν μὲ τὴν ψυχὴ τους. Στὴν ἐρχόμενη κουθέντα τὰ ξαναλέμε πλατύτερα αὐτὸ τὸ θέμα.

Παρίσι. 30 Ζ'. 1923

Μ. ΒΑΣΣΑΣ

ΤΑ ΛΟΓΙΑ ΣΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ

Νύχτα ἀνάστερη. Τὰ σύννεφα διαβαίνουν σ' ἓνα γοργὸ κηρυγητό. Κάποτε περνάει ὁ ἀγέρας σέρονοντας μαζὺ του ξερόφυλλα στὸ δρόμο — παράξενες δοξαριὲς τραθηγμένες πάνω σὲ βιολιὰ μαγικά. Ἐρημος ἀπλώνεται ὁ ἐξοχικὸς δρόμος· μονάχα οἱ μαῦροι ὄγκοι τῶν δέντρων ξεχωρίζουνε γυρτοί. Στὴν πλάση εἶναι σκορπισμένο τᾶπαλὸ μουρμουρητὸ τῆς Ζωῆς — κάτι σὰν τὸ ἀνάδεμα τῶν χειλιῶν γρηᾶς πὺν ἐτοιμάζεται νᾶνιστορήσει παραμύθια· ὅλα σὰ νὰ προσμένουνε κᾶτι — πὺν θὰ ξισπάσει σὲ λίγο.

Τρεῖς σκιές — τρεῖς ἄνθρωποι βιαστικὰ βγήκανε στὸ

δρόμο μέσ' ἀπ τὸν κάμπο. Τραβιοῦνται μὲ προφύ-
ξη στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου· ὕστερα ἀρχινᾷ νὰ προχω-
ροῦνε... Ὁ ἕνας σταματάει· κοιτάζει πίσω του. Εἶναι
καμπούρης· τὸ κεφάλι του γυρνᾷ μὲ δυσκολία καὶ στὸ
σκοτάδι μοιάζει μὲ κάτι ξεκολλητὸ ἀπ τὸ κορμί. Ὑστερα
λέει στοὺς ἄλλους :

— Εἴμαστε πιά μακριὰ ἀπὸ κεῖ!... Μόλις αὐτὴ τὴ
στιγμὴ θὰ τὸ μυρίστηκαν... Μὰ ἐμεῖς δρόμο πὺν κάναμε!...

— Μὴν κοιτᾷς πίσω σου! λέει ὁ ἀψηλότερος ἀπὸ
ὅλους (ἡ φωνὴ του βγαίνει δυνατὴ σὰν ἦχος πὺν κυλάει
μέσ ἀπὸ βαριὰ καμπάνα)... Τράβα μπροστὰ καὶ μὴν
πολυμιλᾷς!... Ἡ σιωπὴ! Ἄς μπεῖ μέσα μας ἡ σιωπὴ!...
Τὴν κάθε μας σκέψη ἄς τὴν τυλίξουμε μὲ τὸ βαρὺ μανδύα
της!...

Φυσᾷ ὁ ἄνεμος· τὰ στάχια τοῦ κάμπου, πὺν ὡς τώρα
τοὺς ἔκρουαν, σαλέθουν σὰν ἔτοιμα γιὰ κάπου νὰ κινήσουν.
Ὁ καμπούρης σκιάζεται :

— ὦ! κᾶτι σάλεψε στὸν κάμπο!... Κάποιος θᾶναι
κουμένος αὐτοῦ!... Καὶ θὰ παραφυλάει!...

Οἱ ἄλλοι προχωροῦνε σιωπηλοί. Ὁ τρίτος πὺν ἀκόμα
δὲ μίλησε, σηκώνει τὸ κεφάλι καὶ τηράει τὸν οὐρανό. Ἐ-
χει κι αὐτὸς τὴν ἴδια φορεσιά· σακκάκι σκούρο καὶ παν-
ταλόνι ἀνοιχτὸ μὲ μαύρες γραμμές. Φαίνεται ὁ νεώτερος.
Ἀρχινᾷ νὰ σφυρίζει· ὕστερα λέει σὰ μοναχὸς του :

— Τί ἀλαφριά πὺν διαβαίνει ἀπόψε ἡ νύχτα! Θαρ-
ρεῖς πὺς κάποια γυναῖκα περπατάει γυμνόποδη...

ΠΑΙΡΝΕΙ ΒΑΘΙΑ Τὴν ἀνάσα του.

— Ρούφα, ὦ ψυχὴ μου, τὸν ἐλεύτερον ἀγέρα πὺν ἀπὸ
τίποτε δὲ δένεται!... Ἀπόψε μιὰ χορδὴ εἶσαι τεντωμένη·
μὲ τὸ πρῶτο γγίξιμο ἔτοιμη νὰ δονιστεῖς σὲ ἦχους βαθιῶν
κι ἀτέλειωτους. Κι ἡ νύχτα αὐτὴ γιὰ νὰ μοιάζει τόσο μὲ
μιὰν ἄλλη;... Ἐτσι καὶ τότε σιγοτραγούδαγαν ὅλα στὸ
μπαλκόνι τοῦ παλιοῦ μας σπιτιοῦ· κι ἤμουνα δώδεκα
χρονῶ... Θυμᾶμαι· στὸ πέρασμα τοῦ ἀγέρα ἐνοιωθα τὴν
χλιαρὴν ἀνάσα κάποιας Θεᾶς πὺν ἐκεῖ κοντὰ μας θὰ κοι-
μῶταν... Μῆνα φανάρι γιαπωνέζικο ἔμοιαζε κεῖνο τὸ
φεγγάρι· ἕνα φανάρι κρεμασμένο στὸ ἄπειρο... Ἀπ τὸ
δρόμο φωνὲς καὶ τραγούδια· γλυκόσβυνε ἡ Ζωὴ στὴν
ἀγκαλιὰ τῆς Νύχτας...

Μιλάει σὰ νὰ ὀνειρεύεται· ἡ φωνὴ του σιγοτρέμει

κάποτε. Μὰ οἱ ἄλλοι σκυφτοὶ τὸν ἔχουνε προσπεράσει.

— ...Καὶ μέσα μου τραγουδῖ' ἀνείπωτα νὰ ξεχειλάνη... Τί γύρευα νὰ φωνάξω; ὅμως ὅ,τι καὶ νᾶταν, ὡς ἔφτανε ἡ φωνή μου ἴσαμε τᾶστρα κι ὡς τάραζε τὴ γαλήνη τους... Καὶ ξαφνικά ὅλες οἱ φωνές πού μέσα μου κρύβονταν ἔτοιμες νὰ ξεσπάσουν, ὑψώθηκαν ἀργὰ καὶ βουβὲς σβύστηκαν μέσ στοῦ ἀπειρο... Σμίξανε μὲ τὴ σιωπὴ τῶν συνέφων πού μακαρισμένα ἀρμένιζαν... Ἐνοιωθὰ τὸ ἴδιο σὰ νὰ κολυμποῦσαι ἀργὰ σὲ μιὰ θάλασσα γαλήνης... Ποιὸς λοιπὸν ἦταν πού θωροῦσε ἔτσι στοχαστικὰ τὴ γῆς; Ἐγὼ ἢ ὁ οὐρανός;... Δὲ ξέρω· μονάχα τὸ φεγγάρι ἔνοιωσα νὰ κατεβαίνει στὰ σκοτινὰ τρισβάθα τῆς παιδιᾶτικιας ψυχῆς μου· κι ἔγιν' ἓνα παλατάκι κάτασπρο ἢ ψυχὴ μου, ἓνα παλατάκι πού ἔφεγγε ὅλο ἀπὸ τᾶγνὸ φεγγαρόφωτο... Ἐτσι σὲ πρωτόνοιωσα, ὦ Φύση, δωδεκάχρονο παιδί...

Ὁ ἀψηλὸς σταμάτησε καὶ τοῦ φωνάζει :

— Ἐ! ἀεροπόρε !... Τί ἔμεινες πίσω ; πάλι μὲ τὰ ὄνειράτά σου ;... Φτωχὸς πού εἶσαι, καϋμένε ἀεροπόρε ! Μιτροστά σου χορέζει ἡ ἀλήθεια σκεπασμένη· οἱ πλανεροὶ πέπλοι πού τῆς κρύβουνε πρόσωπο καὶ κορμὶ εἶναι τὰ ὄνειρα. Δὲ σοῦφτανε λοιπὸν ἡ φυλακὴ νὰ γιαιτρευτεῖς ἀπ τῆς ὄνειροφαντασίες ;... ὅμως ἐσὺ ἀκόμα μιλᾷς γιὰ ἐπαναστάσεις ! Νοιῶσε το λοιπόν : οὔτε μιὰν ἐπανάσταση δὲν ἄξιζαν οἱ ἄνθρωποι !... Μείνανε πάντα οἱ ἴδιοι ! κι ἐσύ, κάθεσε καὶ μοῦ μιλᾷς γιὰ τὴν καλυτέρεψή τους ! Πέ μου : σοῦ παραστάθηκαν ὅταν σὲ τσάκωσαν πού ἔρριχνες ἀπ τᾶεροπλάνο προκηρύξεις στοὺς ἀγρότες; οἱ ἴδιοι σὲ πρόδωκαν !... Μὰ εἶς' ἓνας ἀδιόρθωτος ὄνειρόπληχτος !...

— Τί μοῦ θυμίζεις αὐτά ;... Φτωχοὶ κι ἀνίδεοι ἄνθρωποι, εἶστε τὰ ψάρια πού σπαρταρᾶν στὰ δίχτυα τοῦ πονηροῦ, τοῦ δυνατοῦ ψαρά !... Μὰ ἀπόψε τὴν Φύση ἀντίκρισα ! Μονάχα ἡ χαρὰ ὑπάρχει ἀπόψε !... Ἡ χαρὰ νὰ σὲ νοιώθω τόσο ἀρμονικά, ὦ Ζωή, πού θαρρῶ πὼς ἀκούγω κρουσταλλένια γέλοια νὰ τρικυμίζουν στὴ σιωπὴ !...

Ἐνα μονόπατο σπιτάκι πρόβαλε. Φῶς τρεμουλιάζει σ'ἓνα παράθυρο· δυὸ σκιὲς ἀνάμεσ' ἀπ' τὶς κουρτίνες ἀπ' τὸν κῆπο ἓνα σκυλὶ ἀλυχτάει.

— Πάψε, βρωμόσκυλο ! φωνάζει ὁ ἀψηλὸς καὶ τοῦ οἶχνει πέτρες... Κάποιο ἀνθρώπινο θᾶναι, γέροι χωριάτες ἴσως, πού θάποφάγανε καὶ τώρα κουβεντιάζουν προτοῦ πέ-

σουν στὸν ὕπνο... Κι' ἔχουνε ψιλὰ αὐτοὶ οἱ ξεμοναχιασμένοι χωριάτες ! Νᾶμουνα σίγουρος...

— Τί ; ταραγμένος ρωτάει ὁ καμπούρης.

— Τίποτε! κᾶτι... Μὰ ὄχι ! ἄς φύγει αὐτὴ ἡ σκέψη!...

Τὸ σπίτι χάθηκε πίσω τους· τὸ σκυλὶ σωπαίνει. Ξανὰ ἡ ἔρημιά· κι ὁλόγυρά τους στριφογυρίζει ὁ ἄνεμος· τὰ δεντρὰ βογγοῦνε. Σκύθει σὲ λίγο ὁ ἀψηλὸς στὸν καμπούρη :

— Νὰ μὴ φοβᾶσαι τίποτε ! Σὲ ρωτάω : ὅταν ἡ ἀλεπού κρυφοπαίνει στὸ κοτέτσι, ξέρει κανεὶς τί μέλλεται νὰ κάνει ;... Κανεὶς ! γιατί ὅλοι παραδόθηκαν στὸν ὕπνο κι οἱ μωρὲς κότες κουρνιάζουν ἀνύποφτες... Ἔτσι κι ἐμεῖς μὲ τὴν αὐγὴ θὰ χωθοῦμε στοὺς δρόμους τῆς πόλης· ποίος θὰ μᾶς νοιώσει ;... Τὰ ρούχα μας ; Νὰ μὴ σκοτίζεσαι γι' αὐτό, καμπούρη ! Θὰ τὰ φορέσουμε κείνοι ποὺ θάνταμώσουμε πρῶτους... Μὰ θὰ τοὺς σκοτώσουμε πρῶτα καὶ θὰ τοὺς γντύσουμε ἀπ' τὰ δικά τους ! Χά ! χά !...

— ὦ, τὸ γέλοιο σου ! φέρνει στὸ νοῦ τίς κρύες ἐρμποτιπὲς ὅπου χάνεται ὁ πλανεμένος πεζοπόρος !...

—...Κι ὕστερα στὰ πόδια τῆς τύχης θὰ συρτοῦμε μαζὺ μὲ τίς χιλιάδες ποὺ τήνε προσκυνᾷν ! Σπρώχνοντας, πατώντας πάνω στοὺς μωροὺς θὰ σιμώνουμε ὁλοένα ὥσπου ἡ θεὰ νὰ μᾶς προσέξει ! Ἡ ἀλύπητη ματιά της θὰ στυλωθεῖ σὲ μᾶς μόνο, τοὺς τολμηροὺς!... Κι ἐμεῖς, θὰ σηκωθοῦμε τότε καὶ θὰ προστάξουμε στὸ πλῆθος νὰ προσκυνάει ἐμᾶς, τοὺς ἄτρομους βαρδιάτορες τοῦ παρᾶ !... Ὡσαννὰ στὸν παρᾶ, τὸν ἀληθινὸ θεό ! χά ! χά !

— Μὰ κι οἱ δικοὶ μας;... Τί νὰ γίνουντ' οἱ δικοὶ μας ;

— Αὐτοὺς δὲν τοὺς ξέχασες ἀκόμα ;... Δικός μας κανεὶς δὲν εἶναι ! ξένοι γιὰ ὅλους πᾶμε κεῖ !

— Μὰ γιατί νὰ φύγουμε τότε ; ποῦ πᾶμε ;... Πῶς νὰ ξεχάσω τοὺς δικούς μου ;

— Ὅπως θὰ σῆχουνε κι αὐτοὶ ξεχάσει !...

— Κ ἡ μάννα μου ;... Ὅχι, οἱ μανάδες δὲν ξεχνᾷν ! Ἡ ἀγάπη τους εἶναι ἡ ἀπλόχωρη σκιά ποὺ ρίχνουνε τὰ αἰώνια πλατάνια, ἀλύγιστα κι εὐγενικὰ στὴ σιωπὴ τους !... Κάθε φορὰ ποὺ τὰ ματια της μὲ κοίταζαν, ἔνοιωθα χέρια αὔλα ν' ἀγγίζουν τὴ ψυχὴ μου καὶ νὰ τὴ σηκώνουνε ψηλὰ ἀπ' τὸ βούρκο ὅπου κυλιῶταν...

— Ποῦ ξέρεις ὅμως ; Τάχα δὲ σόυσανε τὰ μάτια της;...

Ὁ καμπούρης σωπαίνει· σὲ λίγο σιγολέει :

— 'Από παιδί ήμουνα θρησκος πολύ. Σ' άλλους και-
ρους ίσως νά γινόμουν άσκητής ή καλόγερος· ή ένσάρκωση
τής στέρησης και τής θυσίας... "Ετσι, βρέθηκα μαζί σας,
αδέρφια. Πρόσφερα τή ζωή μου σ'ένα φονιά για νά γλυτώ-
σω τὸ φτωχόσπιτό του... "Ομως στή φυλακή κατάλαβα· ήγωνα
εἶναι ή τέτοια θυσία ! Κι άρχισα νάγαπῶ τοὺς ανθρώπους
πιότερο άπ τή δικιά μου ψυχή, τή ζωή τους ὅπως εἶναι.
Τώρα, ή αγάπη για ὅλους μου ξανοίγεται ὅπως ή άπέραν-
τη στράτα πού στό βάθος θαρρεῖς πῶς σμίγει μέ τὸν οὐ-
ρανό...

— "Ε ! αεροπόρε ! Νά κι ένας άλλος παλαβὸς σάν και
σένα !... Σωπαίνεις ; Χά ! χά ! Μά ακούστε κι άπό μένα
μιάν ιστορία : "Εκει, στήν πολιτεία, ζοῦσε ένας τραπεζίτης.
Γελοῦσε τὸν φτωχὸ κλέβοντας τὶς καταθέσεις του. Τῷ ξερε
ὁ κόσμος· μά σώπαινε γιατί ήταν τραπεζίτης. Μιά
μέρα, καταστροφή ξέσπασε· ή τράπεζά του θά πτώχευε
μαζί μέ άλλες... Θυμήθηκε τότε τή ζωή του· τήν εἶχε άπό
καιρὸ ξεχάσει ὅπως ξεχνοῦσε στά παλιά κατάστιχα τοὺς δί-
χως σημασία πιστωτές· άξιζε λοιπὸν νά χαθεῖ αὐτή ή άτρο-
μη ζωή ;... Κι ἔκανε ὅπως πάντα· καταγράστηκε κι ήταν
έτοιμος νά φύγει... Μά οἱ άνθρωποι ἔκαναν πῶς τότε μό-
νο μυρίστηκαν τήν κλεψιά· και τότε κλείσανε στή φυλακή...
Στή μοναξιά, σκέφτηκε πολὺ πάνω στήν άδικη κρίση τῶν
ανθρώπων πού μονάχα τὸν αδύναμο βρίσκει και τυφλώνε-
ται μπροστά στό δυνατό. Και πόνεσε· κι ὁ πόνος του ἔγινε
θάλασσα ταραγμένη· τὸν ἔπαιρναν, άθλιο συντρίμι, τὰ
κύματα πότε νά τὸν πετάξουνε πάνω στοὺς μυτεροὺς βρά-
χους τής σκέψης, πότε νά τὸν παρατήσουν σ'ατέλειωτο πέ-
λαγο τής άπόγνωσης... «Γιατί;» συχορωτοῦσε. Και κανεῖς
νά τοῦ ἀποκριθεῖ· μονάχα τοῦ σκοποῦ τὸ ρυθμικὸ περπά-
τημα ὅξω κι ένας οὐρανὸς κρύος, συννεφιασμένος άπό τὸ
σιδερόφραχτο παράθυρο...

«Μά πάνω άπ τήν τρικυμία, ὁ λογισμὸς του ὑψώθηκε
σοβαρὸς· και γαλήνεψε ή θάλασσα μέ τή σκιά του. Και τοῦ
εἶπε : «Νά μὴ ρωτᾷς τὸ γιατί ! δίχως άπόκριση μένει ὅποιος
ρωτᾷει. "Ετσι πλασμένος ὁ κόσμος !... "Ομως, ἐπὶ μάθε
τήν άφταστη ήδονή τής περιφρόνησης ! Περιφρόνα βα-
θιά !... "Ω δυνατέ, τὸ μίσος μονάχα ἄς σέ ὑψώσει πάνω
άπ τὰ πλήθη !... Στήν ὕλη, μόνο σαυτὴ γονάτιζε ! Ξανὰ
ή κλεψιά και ξανὰ ή ψευτιά ! "Ας σέ σφιχταγκαλιάσουν κι

ἄς σοῦ φουσήξουν τὴν ψυχὴ τους !... Δὲς τὴν Ἰδέα ; Μιὰ φτωχὴ κουρελιάρα κατάντησε πού τριγυρνάει τὰ βράδυνα στοὺς δρόμους, μάταια ζητιανεύοντας ἓνα ροῦχο πού θὰ τὴ ζεστάνει. Μὰ ποιὸς τὴν προσέχει στὰ παγωμένα βράδια ; Ἡ ὕλη ! Προσκύνα την, ὦ ἄνθρωπε, καὶ μάθε νὰ περιφρονᾷς !...» Ἄκουσ' αὐτὰ τὰ λόγια νὰ βγαίνουν μέσ' ἀπ' τὴ γόνιμη σιωπὴ. Κι ἔνοιωσα τὸ μίσος νὰ χορέδρει τρελλὰ μέσα μου σὰ λάβα πού νὰ ξεχυθεῖ γυρεύει ξεραίνοντας ὅλα ! Ὁ ἴδιος φύσηξα σιὴ φλόγα τοῦ πόθου νὰ ἐκδικηθῶ !... Κι ὅταν μέγλειπεν ὁλοῦθε μὲ τὰ μύρια τῆς γλωσσίδια, ὑψώθηκα καὶ στὴν ἡσυχία τοῦ κελλιοῦ ἔκραξα : «Νὰ φύγω ! Ξανὰ μαζί σου νὰ παλαίψω, ὦ Τύχη !... «Κι ἔγινα πάλι ὁ δυνατός ! Naί, δυνατὸς εἶναι ὁποῖος ξέρει τὸ μίσος καὶ τὴν περιφρόνηση !...

Σωπαίνει. Κι οἱ ἄλλοι σκυφτοὶ βαδίζουνε. — — —

Τώρα μιλοῦσεν ὁ καμπούρης :

— Πῶς ἀληθεύει τὸνειρο κεῖνο !... Βαδίζαμε, λέει, κι οἱ τρεῖς στὴ μεγάλη στρατὰ τῆς πολιτείας. Αὐγὴ. Καὶ παντοῦ ἐρημία· οὔτε ψυχὴ στὸ δρόμο !... Θάλεγες πῶς οἱ ἄνθρωποι εἶχανε ὅλοι κλειστεῖ στὰ σπίτια τους, τὰ βουβὰ σπίτια πού μᾶς θωροῦσαν νὰ διαβαίνουμε... Καὶ καθὼς πηγαίναμε... μονομιᾶς ξεπήδησε ἀπ' τὸ βάθος ὁ ἥλιος ! δὲν πρόβαλλε ἀργά, ὅπως κάθε μέρα· ξεπήδησε ! Μονάχα ἓνα χέρι θυμωμένο θὰ μπορούσε νὰ τόνε πετάξει μὲ τόση δύναμη, ψηλὰ ἀπ' τὸ κενό ! Κι ἔλαμπε μαυροκόκκινος κι ἦταν σὰ μοῦτρο ἀγριεμένο ὁ ἥλιος !... Καὶ μόλις φώτισε τὶς στέγες, τὰ σπίτια ὅλα, σὰν ἀπὸ κάποιο μυστικὸ σεισμό, γκρεμίσανε... Μὰ ἐμεῖς, τὸ δρόμο μας ! Δὲ μᾶς ξάφνισε νὰ γκρεμνᾶν ἔτσι, σωρὸ-σωρὸ τὰ σπίτια. Δὲς καὶ τὸ προσμένουμε !... Βαδίζαμε μέσ' ἀπὸ χαλάσματα τώρα· καὶ βουλώσαμε ταφτιὰ σταγκομαχητὸ τῶν λαθρομένων ἀνθρώπων καὶ βλέπαμε ψηλὰ γιὰ νὰ μὴν ἀντικρύζουμε τὸ αἷμα, τὸ αἷμα !... Τότε, κάποιος ἀπ' τοὺς πληγωμένους μέπιασ' ἀπ' τὸ πόδι· τὸ τραβοῦσε μὲ δύναμη κρᾶζοντας βραχνά : «Ἐσύ, δὲ θὰ μοῦ φύγεις, ἐσύ ! Στάσου !...» Πάσκιζα ἐγὼ νὰ λυτρωθῶ καὶ στὸ πάλεμα πάνω τοῦ κλώτσησα τὸ κεφάλι... Naί, τόνε κλώτσησα ἐγὼ ! Κι ἐκεῖνος ἔπεσε ἀνάσκελα βλαστημόντας... Καὶ συνεχίσαμε τὸ δρόμο μας μέσ' ἀπ' τὴ χαλασμένη πολιτεία, ἔτσι ἀδιάφοροι, βουβοὶ καὶ σκληροὶ !... Πόσο ἀλήθευε τὸνειρο ! νά, τὸ μίσος κι ἡ περιφρόνηση !..

Οἱ ἄλλοι ἀμίλητοι προχωροῦσαν. Καὶ στὸ σκοτάδι ποὺ τοὺς τύλιγε ὁ καθέννας ἔνοιωθε πὼς ἦταν ἓνας κόσμος ξέχωρος, ξένος ἀπ τὸ συντροφικό του...

Μὰ καθὼς ἔτσι πῆγαιναν, ὁ ἄνεμος ἄρχισε νὰ χορεύει μὲ τὰ ξερόφυλλα παίζοντας. Κι ὁ ἄνεμος ξύπνησε τὶς σωπασμένες χορδὲς ἀπ τὴ λύρα τῆς Φύσης. Καὶ μέσα στὸν ξωτικό χόρο τοῦ ἀνέμου, τραγούδησεν ἡ Νύχτα ἡ σοβαρὴ ποὺ ἀγκάλιαζε τὴ γῆς. Κι ἔτσι τοὺς φάνηκε πὼς ξέσπασε ἡ ραψωδία τῆς στὸν ἔρημο δρόμο μὲ τὰ λιγοστὰ δέντρα :

Στὴν ἀρχὴ ἓνας καταράχτης ἀπὸ ἤχους. Νερὰ γὰρ-γαρα σὰ νὰ ξεχειλίζουν μέσ' ἀπ τὴν ὀλόγιομη στέρνα τῆς σιωπῆς. Πάψη. Ὑστερα ἀπ τὸ βάθος φάνηκαν οἱ σκιὲς τῶν ἤχων νὰ προβαίνουν.

Μὲ βήματα βαριά, ἀργὰ καὶ κουρασμένα ξεκινᾷ ἀπὸ κεῖ-πέρα οἱ ἤχοι. Εἶναι οἱ πένθιμοι νεκροθάφτες ποὺ σηκώνουν τὴν κάσσα τῆς ἀνθρώπινης ἀμφιβολίας. Πόσο λιγᾶν τὰ κορμιά τους ! Βαριά εἶναι ἡ κάσσα ποὺ κλείνει τὴν ἀμφιβολία· μὰ ὁ νεκρὸς αὐτὸς πρέπει νὰ λησμονηθεῖ, νὰ χωθεῖ πρέπει βαθιά, μέσα στὴν ἔνοχη γῆς ποὺ τότε γέννησε... ὦ ! Πόσο σκύβουν οἱ ράχες τῶν ἤχων ποὺ ἀπὸ κεῖ-πέρα ἔρχονται μὲ βήματα βαριά, ἀργὰ καὶ κουρασμένα !...

Ὅμως γιατί ὅσο σιμώνουν ὅλο καὶ ζωηραίν' ἡ περπατησιὰ τους ; Κι οἱ ράχες γιατί νὰ ἰσικιώνουν ; Μήπως δὲν εἶν' αὐτοὶ οἱ πένθιμοι νεκροθάφτες ;... ὄχι ! Αὐτοὶ δὲν εἶναι ποὺ στὸ βάρος τῆς σκέψης θὲ νὰ λυγίσουν ! Τὰ σώματά τους τὰ ὥμορφα ὀλόρθα στυλώνονται. Μῆνα κίνημα περηφάνης ἀντιρσίας ρίξανε χάμω τὴ βαριὰ κάσσα !...

Κάτω τὴν πέταξαν τὴν πικρὴ νεκροκάσσα τῆς ἀμφιβολίας καὶ νά, γιατί μὲ ρυθμὸ ὀλοένα γοργώτερο σιμώνουν οἱ ἤχοι !... ὦ ! τὰ κορμιά τους ταῖρινα μόλις πατᾶν τώρα τὸ χῶμα ! Ἀλαφρόποδοι πιάστηκαν σὲ χορὸ γύρω ἀπ τοὺς τρεῖς κατάδικους οἱ ἤχοι !...

Χαρά ! Τοῦ ρυθμοῦ ἡ χαρὰ κι ὁ λυτρωμός ! Ὁ ρυθμὸς γεννάει τὸν λυτρωμό !... Γύρω ἀπ τοὺς τρεῖς θαμνωμένους κατάδικους στήσανε τὸν χορὸ τῆς Χαρᾶς καὶ τοῦ Λυτρωμοῦ τῆς Νύχτας τὰ Πνεύματα !... Κι ὁ κάθε ἀχὸς σκύβοντας ἀναγελαστικά στὸν κατάδικο τοῦ ψιθυρίζει : « Χαρά ! τοῦ ρυθμοῦ ἡ χαρὰ κι ὁ λυτρωμός !... »

Ἔτσι ἡ Νύχτα τραγούδησε στοὺς τρεῖς κατάδικους—

“Ένα φῶς ἀχνοροδίζει στὸ βάθος. Μὲ τὴν αὖρα ποὺ ἀπὸ κεῖ-πέρα φυσάει, ἀργοσαλεύουν στὸν κάμπο τὰ γριο-λούλουδα· ἡ περήφανη κορμοστασιὰ τῶν δέντρων ξεχωρίζει στὸ θαμπόφωτο.

Τώρα, οἱ δυὸ μονάχα προχωροῦνε· γιὰτὶ ὁ τραπεζίτης, καθισμένος κάτω ἀπὸ ἓνα δέντρο, ξεχάστηκε σὲ στοχασμούς. “Ένα σωρὸ σκέψεις στριφογυρνᾷ, σὰν κοπάδι ἀπὸ ἀνήσυχες νυχτερίδες. Μουρμουρίζει:

— “Ἡ ψυχὴ μου χόρεψε τρελλὰ μὲς στὸ σκοτάδι ! “Ἡ ψυχὴ μου εἶναι τὸ ἴδιο τὸ σκοτάδι ποὺ ἀποτραβήχτηκε, νικημένο ἀπ τὸ φῶς !... Πόσο δίκιο εἶχεν ὁ καμπούρης !... Γιὰτὶ φύγαμε ;... “Ομως νά, ποὺ αὐτὸς φεύγει. “Ε! καμπούρη ! Στάσου λιγάκι ! πάρε με κι ἐμένα στὴν «ἀπέραντη στράτα !...» Κι ἐγὼ μιλάω τώρα σὰν ὄνειρόπληχτος ! χί ! χί !

Σὲ λίγο σκύβοντας τὸ κεφάλι μουρμουρίζει :

— Λυτρωμός! μοῦ τὸ ψιθύρισεν ἡ Νύχτα ποὺ τραγουδοῦσε, μοῦ τὸ ψιθύρισαν οἱ παιχνιδιάρηδες οἱ ἀνέμοι καὶ μοῦ τὸ κράζει τώρα ἡ σκέψη ποὺ χαροπαλεύει κάτω ἀπ τὴν ἀμφιβολία !... “Ω, Λυτρωμέ ! σαυτὸ τὸ φῶς τὸ θριαμβικὸ ποὺ σκορπίστηκε ὥσάν μιὰ ξαφνικὴ κραυγὴ — ἀναρθηρὰ κραυγὴ παιδιοῦ χαρούμενου ποὺ γλυκοξυπνάει — ἐσένα νοιώθω ! Γιὰ σένα φύγαμε !... Μὰ ἐμένα, πίστη μου στάθηκε τὸ μίσος, αὐτὴ ἡ φυλακὴ — πιὸ ἀπέραντη καὶ πιὸ σκοτεινὴ ἀπ τὴ δικιά μας !... “Εκεῖ μέσα, οἱ ἀδύνατοι κλεισμένοι στὰ κελλιά ἀπ τοὺς δεσμοφύλακες, τοὺς δυνατούς. Μὰ τί παράξενο ! Τώρα κι οἱ δεσμοφύλακες τρέμουν !... Τρέμουν «οἱ δυνατοὶ» γιὰ τὸν ἐχτρὸ ποὺ παραμονεύει, γιὰ τὴν ὀργή ! “Απ τοὺς φτωχοὺς τάφους τῶν ἀδικημένων ὑψώνεται, σέρνεται ξυστὰ στοὺς τοίχους κι ἔρχεται νὰ τοὺς ψιθυρίσει στάφτι λόγια τρόμου κι ἐκδίκησης !... Καὶ τρέμω ἐγὼ, ὁ δεσμοφύλακας, τρέμω στὸ μουρμουρητὸ τῆς ὀργῆς !... Αὐτὸ τὸν ἀθώρητο ἐχτρὸ ἄς εἶτανε νὰ τὸν πιάσω ἀπ τὰ μαλλιά, νὰ τοῦ ζούλιγα τὸ κεφάλι, νὰ τὸν ἐπνιγα ! γιὰ νὰ μὴ μοῦ ξυπνᾷ πιά τὸν πανικό !... Μὰ τρέμεις ! Πόσο θάθελες νὰ γίνεις ὁ σκλάβος, νὰ χωθεῖς ξανὰ στὸ κελλί ! Γιὰτὶ εἶσαι ἐσὺ ὁ σκλάβος !... “Ακου τὰ δεσμὰ σὲ καλοῦνε ! Πῶς βογγᾷ τὰ σιδερί-κά !... Σιγότερα ! σιγότερα, ὦ ἀλυσσίδες !... Μοναχὸς μου θάπλώσω τὰ χέρια σὲ σᾶς καὶ μοναχὸς μου θὰ ξανα-δεθῶ !...

.... Εἶχανε φτάσει στὰ πρῶτα ἔξοχὰ σπίτια.
Καὶ προχωροῦσαν ἄφοβοι, στὴ μέση τῆς στρατάς, με-
θυσμένοι ἀπ τὸ φῶς!

— Ἡ αὐγὴ! ἔλεγεν ὁ ἀεροπόρος. Τί γλυκὰ ποὺ σὲ
περιντύνει, ὦ γῆ!... Ὡμορφη γῆ, μιὰ νυφοῦλα ἦσουν ὀλο-
στόλιστη τὴ μέρα ποὺ με τὰεροπλάνο ὑψώθηκα γιὰ νὰ ρίξω
στὰ παιδιὰ σου τὸ μήνυμα τῆς λευτεριάς! Μιὰ νυφοῦλα
λιγόθυμη στὰγκάλιασμα τὸ φλογερὸ τοῦ ἡλίου!... Ὅλα
σου ἀνθοῦσαν κεῖνη τὴν ἀξέχαστη ἀνοιξη! Σὺ ἐσύ, μάνα
γῆς, ἀπὸ παντοῦ νὰ μοῦ στέλνεις τὸ θεῖο τὸ χαμόγελο τῶν
ἀνθῶνε καὶ τοῦ ἡλίου! Ἀκουγὰ τὸ τραγούδι σου· στὰφτιά
μου ἐνοιωθὰ τὸν ὕμνο σου νᾶνεβαίνει, δυνατώτερος κι ἀπ
τοῦ ἔλικα τὸ βουητό!... Εἰς' ἐσὺ ὁ πόθος ὁ ἀκατάλυτος! Τὰ
βουνά σου φουσκώνουν ἀπ τὸν ἀντρίκιο πόθο νὰ σμίξουνε
μὲ τὸν οὐρανὸ! κι οἱ κάμποι σου, σὰν κορμὶ ξαπλωμένης
γυναίκας ποὺ ἀκαρτεράει τὸ φιλί, οἱ κάμποι σου ρουφᾶνε
ἡδονικὰ τίς ἀχτίδες!... Κάτω ἀπ τὸ πάτωμα τοῦ κελλιοῦ,
πᾶρ ἀπ τοὺς γυμνοὺς τοίχους, ἐσένα πάντα ἐνοιωθὰ, ὦ
Μάνα, νὰ με καλεῖς ἐπίμονα βουίζοντας... Καὶ νὰ με
τώρα, ὁ Γυιὸς σου! Σὲ πατάει τὸ ποδᾶρι μου κι ἀδύναμο
νὰ χωριστεῖ ἀπ τὸ χῶμα σου, σέρνεται στὸ κορμὶ σου!...
Στὴν ἀγκυλιά σου, ὦ γῆ, θέλω ἓνα μεσημέρι νὰ κοιμη
θῶ. Καὶ στὸν ὕπνο μου νᾶφουγκραστῶ τὸ μυστικὸ τρα-
γούδι τῶν ἀνθῶνε ποὺ ἀκόμα δὲ γεννήθηκαν καὶ νὰ νει-
ρευτῶ τὸ μελλούμενο ξεφύτρωμα τῶν σπόρων ποὺ τὰ σω-
θικά σου κρύβουνε!... ὦ, οἱ ἄγνωροι ἀνθοί, οἱ κρυμέ-
νοι σπόροι!... Τί ὄραμα θαυμάσιο!...

Κι ὁ καμπούρης σώπαινε. Μὲ τὴ σιωπὴ χαιρετοῦσε
τὴ γῆ καὶ τὴν αὐγὴ ποὺ σκορποῦσε τὰ χρώματά της πάνω
ἀπ τὴν πόλη.

Ἔτσι βαδίσανε κι οἱ δυὸ πρὸς τὴν πόλη.

Ἐκεῖ πίσω, σωριασμένος καίτω ἀπ τὸ δέντρο, ὁ τρα-
πεζίτης μονολογοῦσε πάντα...

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΕΥΚΟΣ